

ӘОЖ 574.24

ҒТАХР 87.01.11

DOI 10.37238/2960-1371.2960-138X.2025.100(4).196

Қабдрахимов Ә.А.

**М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті,
Орал, Қазақстан**

E-mail: chingiz-han01@mail.ru

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ УЛЫ ЖӘНЕ АДАМ ҮШІН ҚАУІПТІ ӨРМЕКШІЛЕРДІҢ БИОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада Батыс Қазақстан облысы аумағында таралған улы өрмекшілердің үш түрі – *Eresus kollari* F.W. Rossi, 1846 (Eresidae), *Allohogna singoriensis* (Laxmann, 1770) (Lycosidae) және *Latrodectus tredecimguttatus* (P. Rossi, 1790) (Theridiidae) түрлерінің морфологиялық ерекшеліктері, экологиялық жағдайлары мен адамға тигізетін ықтимал қауіптілігі қарастырылған. *E. kollari* түрі – сирек кездесетін, негізінен ін ішінде тіршілік ететін, адамға агрессивтілігі төмен өрмекші. Оның шағуы жеңіл жергілікті реакциялармен сипатталады және адам өміріне айтарлықтай қауіп төндірмейді. *A. singoriensis* – өңірдің ең ірі өкілі, тарантулдар қатарына жатады. Бұл түр де адамға сирек қауіп төндіреді, уы ауырсыну мен ісік тудырғанымен, әдетте уланудың ауыр белгілерін бермейді. Ең қауіпті түр – *L. tredecimguttatus* (қарақұрт), оның уы нейротоксикалық әсер етіп, ауыр улануға және кей жағдайларда өлімге әкелуі мүмкін. Соңғы жылдары бұл түрдің Батыс Қазақстан облысында санының артуы мен ареалының кеңеюі, сонымен қатар елді мекендерге енуі байқалуда.

Кілт сөздер: *Eresus kollari*; *Allohogna singoriensis*; *Latrodectus tredecimguttatus*; улы өрмекшілер; Батыс Қазақстан облысы.

Kipicne

Өрмекшілер (Araneae) – табиғи экожүйелердің құрылымында маңызды орын алатын, буынаяқтылар типіне жататын жыртқыштар тобы. Олар трофикалық тізбектердің негізгі буындарының бірі болып, ауыл шаруашылығы мен табиғи ландшафтардағы фитофаг жәндіктердің санын реттеуде айрықша экологиялық рөл атқарады. Дегенмен, өрмекшілердің бірқатар түрлері улы болып келеді және олардың уы адам ағзасына әсер етіп, әртүрлі дәрежедегі патологиялық реакциялар тудыруы мүмкін. Сол себепті улы өрмекшілердің биологиясын, экологиясын және таралу ерекшеліктерін зерттеу тек зоологиялық тұрғыдан ғана емес, сонымен қатар медициналық және эпидемиологиялық маңызға да ие.

Қазақстан аумағы табиғи-климаттық жағдайының әртүрлілігімен ерекшеленіп, өрмекшілердің көптеген тұқымдастары мен түрлерінің тіршілік етуіне қолайлы орта түзеді. Соның ішінде Батыс Қазақстан облысы — дала, шөлейт

және шөл аймақтарының қиылысында орналасқан, фаунасы бай әрі экожүйесі әрқелкі аймақтардың бірі. Мұнда өрмекшілердің жүздеген түрлері бар, олардың арасында адам үшін қауіпті улы түрлер де кездеседі. Бұл өңірдің табиғи жағдайлары – жаздың ұзақтығы, топырақтың құрғақтығы, ашық ландшафттардың басымдығы – улы өрмекшілердің тіршілігіне қолайлы экологиялық орта қалыптастырады.

Соңғы жылдары Батыс Қазақстан өңірінде кейбір улы өрмекшілердің ареалының кенеюі және олардың елді мекендерге жақындауы байқалып отыр. Бұл құбылыс климаттың жылынуы, антропогендік қысымның артуы, ауыл шаруашылығы жерлерінің ұлғаюы және ландшафттардың трансформациялануымен тығыз байланысты. Атап айтқанда, бұрын тек шөл және шөлейт аймақтарда тіршілік еткен *Latrodectus tredecimguttatus* (қарақұрт) түрінің соңғы жылдары далалық және тіпті елді мекен маңындағы учаскелерде жиірек кездесу фактілері тіркелген. Мұндай жағдай улы өрмекшілердің санының артуы олардың адаммен тікелей байланысқа түсу ықтималдығының артқанын көрсетеді.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Негізгі материал ретінде далалық экспедициялар кезінде жиналған өрмекші үлгілері, олардың фотобейнелері әдебиеттер мен әлемдік өрмекшілер каталогынан алынды. Үлгілер арнайы энтомологиялық құралдармен – пинцет, пробирка және жинау банкалары арқылы іріктеліп алынды. Өрмекшілердің мекен ету ортасы (індер, топырақ қуыстары, тастар астындағы орындар, өсімдік түбірлері маңы) анықталып, олардың тіршілік жағдайы сипатталды. Өрмекшілерді жинау визуалды бақылау, шұңқырлы тұзақтар, қолмен теру әдістері арқылы жүрді. Зерттеу жұмысы 2022–2024 жылдары Батыс Қазақстан облысының әртүрлі табиғи аймақтарында – дала, шөлейт және шөл белдеулерінде жүргізілді. Зерттеу нысаны ретінде өңірде таралған барлық өрмекшілер оның ішінде адам ағзасына уы елеулі әсер ететін өрмекшілер түрлері алынды.

Зерттеу нәтижелері

Өрмекшілердің басым көпшілігі адамдарға зиянсыз, алайда, кейбіреулердің шағуы улануға және ауыр зардаптарға әкелуі мүмкін. Батыс қазақстан облысында адамдарға қауіпті өрмекшілердің 3 түрі анықталды, олардың шағуы белгілі бір дәрежеде адамның денсаулығына және тіпті өміріне қауіп төндіреді.

Eresidae тұқымдасының өкілі *Eresus kollari* F.W. Rossi, 1846 - қара қалыңбас түрі (1, 2 сурет.). Өте үлкен өрмекші, жыныстық жағынан жетілген аналығының мөлшері 25-30 мм, аталығы – 8-10 мм жетуі мүмкін. Аналығы қара түсті, сұр жабыны бар, ондай сұр түс болып көрінуі бүкіл денені жабатын көптеген кішкентай ақ түктердің әсері. Аталығы әдетте өте ашық түсті: баскөкірек қара, құрсағының дорсальды бөлігі ашық қызыл, төрт немесе одан да аз, алты қара нүктемен. Аналықтары бүкіл өмірін, ал аталықтары өмірінің көп бөлігін індерде өткізеді, жәндіктерден бос қалған індерде, әртүрлі ін тәрізді жарықтарда, топыраққа 5-тен 35 см-ге дейін батырылған түтікше тәрізді өрмек орналастырып немесе тастардың астындағы кеңістікті пайдаланады [1].

Батыс қазақстан облысын ол тың дала, шөлейт жерлерде мекен етеді, сондықтан түр жергілікті жерлерде кең таралған. Жыныстық жетілуге жеткен

аталықтары өз індерін тастап, күндізгі уақытта аналықтарды іздеуде белсенді қозғалады. Елді мекендерге, әсіресе тұрғын үйлерге көп жағдайда кірмейді. Жыныстық жетілген аталығы мен аналығы жаздың аяғында – күздің басында кездеседі.

1 – сурет - *Eresus kollari* F.W. Rossi, 1846, аталығы [2].

2 – сурет - *Eresus kollari* F.W. Rossi, 1846, аналығы [2, 588-бет].

Негізгі қауіпті *E. kollari* аналықтары тудырады, шаққан жерде патологиялық реакциялар тудыруы мүмкін, олар шағу кезінде сыздап ауырсынуымен, шаққан аймақтың ісінуімен, ауырсыну сезімдерінің таралуымен және дененің шаққан

жеріне іргелес аймақтыңда ісінуімен сипатталады. Ісіну мен ауырсыну бір күнге созылуы мүмкін [3]. Алайда, аналықтардың жасырын өмір сүруі, адамға деген агрессивтіліктің төменділігі (тіпті адамдар қолмен ұстаған кезде де әдетте шақпайды) ал іс жүзінде адамның *E. kollari* өрмекшісінің шағу мүмкіндігін жоққа шығаруға болады, осыған байланысты, осы түрдің санын, таралуын анықтау қиындық тудырады және тек ғылыми зерттеу бағытында ғана болмаса, адамға қауіп төндіру деңгейін бақылауды қажет етпейді.

Экологиялық тұрғыдан *E. kollari* жер асты кеңістігін белсенді пайдаланады: оның індері микроклиматтық тұрақтылықты қамтамасыз етіп, температура мен ылғалдылықтың күрт ауытқуларынан қорғайды. Бұл түр негізінен жәндіктермен қоректенеді, әсіресе қоңыздар мен жер үсті жүгіргіш жәндіктерді аулайды.

Lycosidae тұқымдасына жататын (*Lycosa*) *Allohogna singoriensis* (Laxmann, 1770) – оңтүстік-орыс бүйесі (3, 4 сурет). Бұл – Батыс Қазақстан облысы фаунасындағы ең ірі өрмекші. Жетілген аналықтарының дене ұзындығы 40 мм-ге дейін жетеді. Аталықтары сәл кіші әрі дене бітімі жеңілдеу. Денесінің үстіңгі жағы сұр-қоңыр түсті, ал құрсағы мен баскөкірек бөлігінің астыңғы жағы барқыт тәрізді қара түсті. Тарантулдың экологиялық бейімделуінің басты ерекшелігі ін қазып тіршілік ететін өрмекшілерге жатады және өмірінің басым бөлігін өзі қазған, тереңдігі 30 см-ге дейін жететін індерінде өткізеді. Бұл түр өңірде кең таралған, сирек әрі аласа өсімдіктер өскен, орташа ылғалданған жерлерді ұнатады. Әсіресе шабындықтарда және ауылшаруашылық алқаптарында — бақтар мен плантацияларда жиі кездеседі. Жаздың екінші жартысында, әдетте шілде айының соңында, аталықтары жыныстық жетілуге жетеді, аналықтары — сәл кейінірек. Тамыздың ортасынан бастап аталықтар аналықтарды белсенді іздей бастайды; осы кезде олар көшпелі тіршілікке көшіп, едәуір қашықтыққа орын ауыстырады және кейде тұрғын үйлерге де кіріп кетеді. Суық түскен соң аталықтар өледі, ал аналықтар қысқа ұйқыға кетеді. Көктемде, наурыз айының соңында аналықтар оянып, сәуірдің ортасынан бастап жұмыртқа салуға кіріседі. Маусым айының соңына дейін кейбір аналықтар үш рет жұмыртқа салып, шыққан өрмекшілерді таратып үлгереді. Ұрпағын таратуды аяқтағаннан кейін аналықтар өледі. Сондықтан тарантулдың жетілген дараларын інінен тыс жаздың екінші жартысында (негізінен аталықтарын), ал ұрпағын тарататын аналықтарын — мамыр айының ортасынан маусымның соңы – шілденің басына дейінгі қысқа кезеңде кездестіруге болады.

3 - сурет - (*Lycosa*) *Allohogna singoriensis* (Laxmann, 1770) [4].

4 - сурет - (*Lycosa*) *Allohogna singoriensis* (Laxmann, 1770) [4].

Ірі дене бітімі, қуатты хелицералары және енгізілетін у мөлшерінің көптігі тарантулды адаммен жанасқан жағдайда қауіпті етеді. Тістеген кезде алдымен механикалық жарақаттың салдарынан қатты ауырсыну сезіледі; кейін ауырсыну тістеген аймаққа жақын жерлерге тарауы мүмкін, ісік пайда болады. Әдетте бірнеше сағаттан кейін ауырсыну басылып, ісік қайтады, улану белгілері байқалмайды. Алайда кей жағдайларда тарантулдың уы ағзаның жалпы улану белгілерін — дене қызуының көтерілуін, бас ауруын және әлсіздікті тудыруы мүмкін [5].

Адамды тарантулдың тістеуі өте сирек кездеседі. Оның ірі болуы, адамға қатысты агрессивті еместігі (қауіп төнгенде тарантул ескерту қалпын қабылдап, қашуға тырысады), сондай-ақ адамдардың өрмекшілерден табиғи түрде қорқуы және олардың қауіптілігі туралы білімі тарантулмен тікелей жанасу ықтималдығын барынша азайтады. Алайда соңғы кезде олардың әдеттегі мекен ортасы шөлейтті, жартылай шөлейтті аймақтан далалық аймақта тіпті қалалық жерде кездесуі байқалады. Мысалы, 2025 жылы маусымда Орал қаласы, 51°10'27.0"N 51°18'36.5"E 1♂, 1♀ өрмекші үлгілері алынды.

Сондықтан оңтүстік-орыс тарантулы адам үшін айтарлықтай қауіп төндірмейді және қауіпті түр ретінде қарастырылмауы тиіс. Керісінше, ол Батыс Қазақстан облысының фаунасының бірегей өкілі ретінде қорғауға алынуы керек, әсіресе соңғы жылдары оның саны мен таралу аймағының көршілес Ресей облыстарында азайып келе жатқаны тіркелді, ал біздің өңірде жыл сайынғы бақылауларда азайғаны байқалды.

Theridiidae тұқымдасынан *Latrodectus tredecimguttatus* (P. Rossi, 1790) – қарақұрт (5, 6 -сурет). Жетілген аналық қарақұрттың дене ұзындығы 20 мм-ге дейін, аталықтікі – 8 мм-ге дейін жетеді. Жетілмеген даралары қара түсті, құрсақ бөлігінің үстіңгі жағында ақ жиекті 13 қызыл дақ болады. Жыныстық диморфизм айқын байқалады: ересек аналықтар – қара түсті, ал аталықтар жетілмеген даралардағы түсті сақтап қалады. Аналықтары - қауіп тудыратын болып келеді.

5 – сурет – Қарақұрттың аналығы [6].

Жетілген аналықтар маусым айының ортасынан бастап пайда болады, ал шілденің соңынан бастап жұмыртқа салу үдерісі басталып, қыркүйектің соңы – қазан айының басына дейін жалғасады. Қыс мезгілінде өрмекшілер екінші жастағы кезеңінде пілләда қыстайды. Көктемде, ауа температурасы тұрақты түрде оң көрсеткішке жеткен кезде (сәуірдің соңы – мамырдың басы), өрмекшілер пілләдан шығып, біраз уақыттан кейін (ауа ағынымен) ұшып тарай бастайды. Олардың ұшу

қашықтығы желдің жылдамдығына байланысты болады. Қарақұрттың уы адамның ағзасына жалпы нейротоксикалық әсер етіп, ауыр зардаптарға, кей жағдайларда өлімге әкелуі мүмкін. Уланған кезде келесі белгілер байқалады: бүкіл денеге тарайтын өткір ауырсыну, аяқ-қолдың жансыздануы, шөлдеу және тыныс алудың қиындауы, тоңу, әлсіздік. Кейіннен тамыр соғысының жиілеуі, тұншығу, несептің тоқтауы, жұтынудың қиындауы, аяқ-қолдың тартылуы және жүрек қызметінің бұзылуы байқалады. Улану белгілері 10 күнге дейін сақталып, одан кейінгі 10–15 күн бойы науқастар әлсіз болып, толық еңбекке жарамсыз күйде қалады.

6 – сурет – Қарақұрттың жыныстық жетілмеген аналығы [6, 92-бет].

Табиғи жағдайда қарақұрт кеміргіштердің індерінде, топырақтағы жарықтар мен қуыстарда, жусан тамырларының түбінде және тастардың арасында тіршілік етеді. Өңірде ол дала, шөлейт және шөл аймақтарында кең таралған [2, 594-бет].

Экологиялық тұрғыдан қарақұрт температура мен ылғалдың өзгерісіне жақсы бейімделген. Ол көбінесе жаздың ортасында – ауа температурасы 25–35°C болған кезде белсенді болады. Жергілікті шағын жерлерді (жусан түбі, жарықтар, қуыстар) паналап, өрмек торларын жерге жақын орналастырады.

Қазіргі уақытта қарақұрттың тек сандық өсімі ғана емес, сонымен қатар ареалының кеңеюі де байқалуда. Мысалы, *L. Tredecimguttatus* аналығы 2023 жылы тамызда Батыс Қазақстан облысы, Теректі ауданының Подстепное ауылында анықталған [7]. Бұрын бұл өрмекшілердің далалық аймақтарда кездесуі сирек еді, қазір далалық аймақтарда, тіпті тұрғын үйлер аулаларында кездесу оқиғалары бұқаралық ақпарат құралдарында жариялануда. Соңғы зерттеулер солтүстікке қарай Ресейдің бізге іргелес аудандарында еркін таралған.

Осылайша, қазіргі таңда Батыс Қазақстан облысында қарақұрттың тек таралуы ғана емес, сонымен қатар оның ірі елді мекендерге енуі, санының артуы

айқын байқалады. Бұл жағдай осы қауіпті өрмекші түрінің санын және таралуын бақылау қажеттігін көрсетеді.

Қорытынды

Батыс Қазақстан облысы аумағында адам ағзасына елеулі әсер ететін улы өрмекшілердің үш негізгі түрі – *Eresus kollari* F.W. Rossi, 1846, *Allohogna singoriensis* (Laxmann, 1770) және *Latrodectus tredecimguttatus* (P. Rossi, 1790) – кеңінен таралғанын көрсетті. Бұл түрлер морфологиялық, экологиялық және этологиялық тұрғыдан елеулі айырмашылықтарға ие болғанымен, барлығы өңірдің далалық және шөлейт экожүйелерінің тұрақты компоненттері болып табылады.

Eresus kollari – негізінен жер астында тіршілік ететін, сирек кездесетін, адамға қауіптілігі төмен өрмекші. Оның жасырын өмір сүруі мен агрессивтілігінің жоқтығы адаммен тікелей байланыс ықтималдығын азайтады. *Allohogna singoriensis* – экологиялық бейімделуі жоғары, ірі денелі жыртқыш. Ол табиғи және ауылшаруашылық ландшафттарда кездесіп, биологиялық бақылау агенті ретінде экожүйелік тепе-теңдікті сақтауға үлес қосады. Ең қауіпті түр – *Latrodectus tredecimguttatus*, ол соңғы жылдары облыстың солтүстік және орталық бөліктерінде жиірек анықталып, елді мекендер маңына дейін таралуда. Бұл құбылыс қарақұрттың ареалының кеңеюі мен синантропизация процесінің айқын дәлелі болып табылады. Жалпы алғанда, улы өрмекшілердің өңірдегі саны мен таралу ерекшеліктері климаттық факторлармен, топырақ типімен және антропогендік жүктемемен тығыз байланысты. Аталған түрлердің көпшілігі адамға қауіп төндірмейді, тек қорғану кезінде шағуы мүмкін. Сондықтан олардың экологиялық ролін ескере отырып, бұл өрмекшілерді жоймай, керісінше табиғи тепе-теңдіктің маңызды бөлігі ретінде қорғауға алу қажет. Батыс Қазақстан облысында улы өрмекшілердің экологиялық жағдайын бақылаудың, халықты ақпараттандырудың және олардың биологиясы мен таралу динамикасын әрі қарай ғылыми тұрғыдан зерттеудің өзектілігін дәлелдейді.

Алғыстар

«Бұл зерттеуді Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитеті қаржыландырды / қаржыландырады (BR28712767 «Орал өңірінің экологиялық, әлеуметтік-демографиялық, экономикалық-географиялық, палеобиогеографиялық аспектілерін зерттеу және оның табиғи-ресурстық әлеуетін бағалау»).

ӘДЕБИЕТ

[1] Эргашев Н.Э. Өзбекстанның уытты өрмекшілерінің экологиясы. – Ташкент: Фан баспасы, 1990. – 189 б.

[2] Пономарёв, А.В. Өрмекшілер (Arachnida: Aranei) – Ресей жазығының оңтүстік-шығысындағы: каталог және фаунаың ерекшеліктері [Электрондық ресурс] / А.В. Пономарёв. – Ростов-на-Дону: ЮНЦ РФА баспасы, 2022. – 640 б. – 1 CD-ROM. ISBN 978-5-4358-0226-9.

[3] Nentwig W., Blick T., Bosmans R., Gloor D., Hänggi A., Kropf C. Spiders of Europe. Version 10.2021. URL: <https://www.araneae.nmbe.ch> (accessed: 26.10.2021).

- [4] <https://araneae.nmbe.ch/gallery/photos/1301> Gábor Kovács.
[5] Мариковский П.И. Тарантул мен қарақұрт. – Фрунзе: Қырғыз КСР ҒА баспасы, 1956. – 281 б.
[6] Логунов Д.В., Казенас В.Л., Пауки (тип Членистоногие, класс Паукообразные). Серия «Животные Казахстана в фотографиях». - Алматы, 2015. - 114 с.
[7] Есюнин С.Л., Кабдрахимов А.А. Батыс Қазақстан облысының дала аймағының өрмекшілер фаунасы (Arachnida: Aranei) туралы жаңа деректер // Дала тану мәселелері. – 2024. – № 2. – 67–78-бб. – DOI: 10.24412/2712-8628-2024-2-67-78.

REFERENCES

- [1] Ergashev N.E. *Özbekstannyň uýtty örmekshileriniň ekologiasy*. – Tashkent: Fan baspasy, 1990. – 189 b. [Ergashev N.E. *Ecology of venomous spiders of Uzbekistan*. – Tashkent: Fan Publishing, 1990. – 189 p.]
[2] Ponomaryov A.V. *Örmekshiler (Arachnida: Aranei) – Resey jazygynyň onýstik-shygýsyndaғы: katalog jäne faunanyň erekshelikleri [Elektrondyq resýrs]*. / A.V. Ponomaryov. – Rostov-na-Donu: YUNC RGA baspasy, 2022. – 640 b. – 1 CD-ROM. ISBN 978-5-4358-0226-9. [Ponomaryov A.V. *Spiders (Arachnida: Aranei) of the southeastern Russian Plain: catalogue and faunistic features [Electronic resource]*. – Rostov-on-Don: SSC RAS Publishing, 2022. – 640 p. – 1 CD-ROM. ISBN 978-5-4358-0226-9.]
[3] Nentwig W., Blick T., Bosmans R., Gloor D., Hänggi A., Kropf C. *Spiders of Europe*. Version 10.2021. URL: <https://www.araneae.nmbe.ch> (accessed: 26.10.2021).
[4] <https://araneae.nmbe.ch/gallery/photos/1301> Gábor Kovács. [Gábor Kovács, photo source: <https://araneae.nmbe.ch/gallery/photos/1301>]
[5] Marikovskiy P.I. *Tarantul men qaraqurt*. – Frunze: Qyrghyz KSR GA baspasy, 1956. – 281 b. [Marikovskiy P.I. *Tarantula and black widow*. – Frunze: Academy of Sciences of the Kirghiz SSR Publishing, 1956. – 281 p.]
[6] Logunov D.V., Kazenas V.L. *Paýki (tip Chlenistonogie, klass Paýkoobraznye)*. Seria «Jivotnye Kazakhstana v fotografiyah». – Almaty, 2015. – 114 s. [Logunov D.V., Kazenas V.L. *Spiders (phylum Arthropoda, class Arachnida)*. Series “Animals of Kazakhstan in Photographs”. – Almaty, 2015. – 114 p.]
[7] Esýnin S.L., Kabdrakhimov A.A. *Batys Qazaqstan oblysynyň dala aimağynyň örmekshiler faýnasy (Arachnida: Aranei) týraly jańa derekter // Dala tany мәseleleri*. – 2024. – № 2. – 67–78-бб. – DOI: 10.24412/2712-8628-2024-2-67-78. [Esyunin S.L., Kabdrakhimov A.A. *New data on the spider fauna (Arachnida: Aranei) of the steppe zone of the West Kazakhstan region // Problems of Steppe Science*. – 2024. – No. 2. – Pp. 67–78. – DOI: 10.24412/2712-8628-2024-2-67-78.]

Кабдрахимов А.А.

БИОЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЯДОВИТЫХ И ОПАСНЫХ ДЛЯ ЧЕЛОВЕКА ПАУКОВ ЗАПАДНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. В статье рассмотрены три вида ядовитых пауков, распространённых на территории Западно-Казахстанской области: *Eresus kollari*

F.W. Rossi, 1846 (Eresidae), *Allohogna singoriensis* (Laxmann, 1770) (Lycosidae) и *Latrodectus tredecimguttatus* (P. Rossi, 1790) (Theridiidae). Описаны их морфологические особенности, экологические условия обитания и потенциальная опасность для человека. Вид *E. kollari* является редким, преимущественно обитающим в норах и малоагрессивным по отношению к человеку. Его укус вызывает лёгкие местные реакции и не представляет серьёзной угрозы для жизни человека. *A. singoriensis* — крупнейший представитель фауны региона, относится к тарантулам. Этот вид редко опасен для человека: яд вызывает боль и отёк, но, как правило, не приводит к тяжёлому отравлению. Наиболее опасным видом является *L. tredecimguttatus* (каракурт), яд которого оказывает нейротоксическое действие, вызывая тяжёлое отравление и в отдельных случаях — смерть. В последние годы отмечено увеличение численности и расширение ареала этого вида в Западно-Казахстанской области, а также проникновение в населённые пункты, что является явным признаком процесса синантропизации.

Ключевые слова: *Eresus kollari*; *Allohogna singoriensis*; *Latrodectus tredecimguttatus*; ядовитые пауки; Западно-Казахстанская область.

Alibi Kabdrakhimov

BIOECOLOGICAL CHARACTERISTICS OF VENOMOUS & HUMAN-DANGEROUS SPIDERS OF THE WEST KAZAKHSTAN REGION

Annotation. The article examines three species of venomous spiders distributed in the West Kazakhstan region: *Eresus kollari* F.W. Rossi, 1846 (Eresidae), *Allohogna singoriensis* (Laxmann, 1770) (Lycosidae), and *Latrodectus tredecimguttatus* (P. Rossi, 1790) (Theridiidae). Their morphological characteristics, ecological conditions, and potential danger to humans are discussed. *E. kollari* is a rare species that primarily lives in burrows and shows low aggressiveness toward humans. Its bite causes mild local reactions and does not pose a serious threat to human life. *A. singoriensis* is the largest representative of the regional fauna, belonging to the tarantula group. This species rarely poses a danger to humans; its venom causes pain and swelling but usually does not lead to severe poisoning. The most dangerous species is *L. tredecimguttatus* (the black widow), whose venom has a neurotoxic effect, causing severe poisoning and, in some cases, death. In recent years, an increase in the number and expansion of this species' range have been observed in the West Kazakhstan region, as well as its penetration into settlements — a clear indication of synanthropization processes.

Keywords: *Eresus kollari*; *Allohogna singoriensis*; *Latrodectus tredecimguttatus*; venomous spiders; West Kazakhstan region.